

AYB KIMDA

Hamroyev kechki ovqatdan keyin birpas cho'zil-moqchi bo'lgan edi, to'g'ri kelmadi; narigi uy to'pa-lon — bolalar bir-birini yostiq bilan urib o'ynayotibdi; soat sakkiz yarimda majlisga borish ham kerak. Kecha Hamdam ota-onalar majlisi bo'lishi to'g'risida maktab-idan qog'oz olib kelgan.

Hamroyev hech qachon majlisga borgan emas, ammo fursati bo'lganda bir tayyorlanib bormoqchi va bola tarbiyalashni bilmagan yoki bu ishga sovuq qaragan o'qituvchilarni uyaltirmoqchi edi. Bu niyat uning xoti-ni Sobiraxonga juda ma'qui bo'ldi.

-Gapiring, izza qiling! Bolalar maktabda o'qib qayta bevosh bo'lib ketyapti. Siz uyda yo'q vaqtlarda Hamdamingizning dastidan menga kun yo'q. Ilgarilar uriyengar edim, endi uray desam qochib tomga chiqib ketadi, tomda turib menga tilini ko'rsatadi. Hamroyev qo'yin daftariga nimalamidir yozdi.

-Xo'sh, tag'in nimalar qiladi?

-Tag'in... ursam, "baribir og'rimaydi" deb xir-xir kuladi... Ha, aytgancha, bir yildan beri biron marta "aya" deganini eshitganim yo'q, hamisha "Turondot" deydi.

Hamroyev kulib yubordi. Bu laqabni Sobiraxonga o'tgan yili may bayramida birovnikiga mehmon bo'lib borishganida o'zi qo'ygan va shu bilan hammani kuldirgan edi.

-"Turondot" deydimi-a? Lekin buni majlisda gapirib bo'lmaydi, chunki... lekin bir tomondan gapirilsa ham bo'ladi, bola degan kattalarning gapini gapirmas-ligi kerak.

-Albatta! Maktabda shunaqa narsalarni o'rgatmasa nimani o'rgatadi? Quruq ilm bilan bola bola bo'lar ekanmi?

Hamroyev Sobiraxonning shikoyatlarini, gazetalarda o'qigan, odamlardan eshitgan tarbiyaga doir gaplarni yozib qo'yin daftarini to'ldirdi, keyin bularning ham-masidan xulosa chiqardi:

-Men biron qog'ozga o'qimasdan qo'l qo'ysam, sen biron ko'ylakning yoqasini qiyshiq qadab qo'ysang, ishga sovuqqonlik bilan qaraganimiz uchun javobgar bo'lamiz, nima uchun bola tarbiyasiga sovuqqonlik bilan qaragan o'qituvchiga qonun yo'q, qani, chaqir bu yoqqa Hamdamni!

Narigi uydan, uvadasi chiqib ketgan yostiqni ko'tarib, Hamdam chiqdi.

-O'tir, bu yoqqa! Xo'sh, sen nima uchun ko'chabolalariga o'xshab axloqsizlik qilasan!

Hamdam yostiqni kursiga qo'yib ustiga o'tirdi va onasiga qaradi.

-Nima qildim?

-Men so'rayotibman, menga qara! Nima qilganingni bilmaysanmi? Nima uchun oying urganda... xayr, bu ham mayli. Nima uchun oyingni "aya" demay... yo'q, nima uchun tomda turib, ayangga... umuman, tomlarda yurar emishsan, yer ko'tarmaydimi? Maktabda senga shuni ta'lim beradimi? Qani daftarlaring?

Hamdam ayasiga qaradi.

-Qachon men tomda yuribman?

-Yo'q, tomni qo'y, menga daftarlaringni ko'rsat! Bu yil o'qish boshlangandan beri nechta "a'lo" baho olding?

-Bitta ham... yomon baho olganim yo'q. Mana...

Hamroyev daftarlarini varaqlay boshladi.

-Xo'p, hozir ko'ramiz... "yaxshi!", "o'rta"..., "o'rta"... Qani "a'lo"? Ruschadan nima uchun "yaxshi"?

-A'lo o'qisam ham o'qituvchimiz "yaxshi" qo'yadi, "a'lo"dan "yaxshi" yaxshi deydi.

-Ha-ha! Hali siz yolg'on gapirishni ham bilasizmi? Qani, beriroq kel, ko'zinga qara! "Yaxshi" yaxshi deydimi?

Hamdam yolg'on gapirishning bunday oqibatini umrida birinchi ko'rishi edi, yig'lab yubordi.

-Menga qara, deyman! Kim o'rgatdi senga yolg'ongapirishni? Qaysi domlang?

Sobiraxon aralashdi:

-Qo'ying endi, minba'd yolg'on gapirmaydi. Voy, tavba, ruschadan nega "yaxshi", baloday gapiradi shekilli-ku!

Hamroyev Hamdamning qulog'idan cho'zib, o'ziga qaratdi.

-Tag'in yolg'on gapirasanmi? Bundan keyin yolg'on gapiradigan bo'lsang, bilib qo'y, men oyingga o'xshab og'rimaydigan qilib urmayman-a!.. Shu yolg'on gapiygan keyin ruschadan "yaxshi" olganingga ham ishonmayman.

Qani, xo'sh masalan, choynakning qopqog'ini ruscha nima deydi? Samovarning jo'mragini nima deydi?

Hamdam ikkovini ham bilmadi va yig'laganicha narigi uyga kirib ketdi. Hamroyev qo'yin daftarini olib nimalarnidir o'chirdi, yana nimalarnidir yozdi.

-Yo'q, — dedi daftarini cho'ntagiga solib, — bu ishga jiddiy qarash kerak. Shunday bo'lgandan keyin majlisga jiddiy tayyorlik ko'rib borilmasa bo'lmaydi. Tarbiyaga doir kitob ko'p.

-Soat sakkiz bo'ldi, — dedi Sobiraxon.

Hamroyev o'ylanib qoldi: borsa albatta gapirishi kerak, gapirmaydigan bo'lsa borishning keragi yo'q. So'zga chiqqanda gapni nimadan boshlaydi, nima to'g'rida gapiradi va qanday xulosa chiqaradi.

-Yo'q, bu xilda borishdan foyda yo'q. Turondot, — dedi, — bu safarcha siz boring. Men yanagi safar jiddiy tayyorlik ko'rib boraman.

-Qo'ysangiz-chi! Umrimda bormagan joyimga qanaqa qilib boraman. Mening borishimdan nima foyda?

-Foyda bo'lmasa ziyon ham yo'q-ku!

Er-xotin foyda-ziyon to'g'risida tortishib soatni sakkiz yarim qilishdi. Hamdam chiqdi.

-Nima qilib o'tiribsizlar? Direktor juda tayinlagan edi, xatni topshirmagandirsan deb ertaga meni urishadi.

-Oying bormaydi, borishidan foyda ham yo'q, men yanagi safar boraman.

-Mudir so'rasa shunaqa deymanmi?

-Nega? Kap-katta bo'lib shunga ham vaj topolmaysanmi? Dadam ishdan kech keldi, oyim betob yotipdi degin!

Hamdam dadasiga qaraganicha uzoq turib qoldi. U, ertaga xuddi shunday deydi.